

Gustav Raudsepp

Kastepärlis mälestus

Gustav Raudsepp

Kastepärlis mälestus

Toimetaja saatesõnad

Gustav Raudsepp sündis 19. juulil 1882. aastal Kärgulas, Urvaste kihelkonnas, Võrumaal, Sangaste juurtega Peeter ja Anna perekonnas. Gustavi huvi kirjanduse vastu ilmnis juba varases lapseas. Tänu oma emale tutvus ning kiindus ta ennekõike Kreutzwaldi loomingusse. Esimesed värsiread tulidki üsna noorelt. Paraku toonases küla keskkonnas oli tal peaaegu võimatu leida endale mõttekaaslast. Küll aga oli Gustavil paar põgusat kokkupuudet Urvaste lauliku Marie Heibergiga, kellesse ta hiljem suhtus suure lugupidamisega.

Peale oma isa (Peetri) surma, olles juba talu peremees, oli Gustavil uhke töölaud, mida hoolikalt lukustati. Laekates hoiti tähtsaid dokumente talu ostu, abielu (laulatuse), laste ristimise, võlgade-vekslite ja teiste toimingute kohta. Seal hoiti ka värsiridu, mis moodustasid taluniku eraelu võõraste eest varjatud poole.

Minu valdusse jõudsid vanaisa Gustavi kirjaread aastaid peale tema surma, kortsunud-katkiste lehtedena. Püüdsin värsiridu ennistada, korrastada ja teha ärakirjutisi. Osaliselt see õnnestus. Hiljem sain mõned luuletused ka lugejate ette tuua. Samal ajal tekkis soov koostada värsivihik oma vanaisa sajandaks sünniaastapäevaks tema endi luuletustega. Gustav Raudsepp suri 23. veebruaril 1935. aastal. Ta põdes väga valulist soolevähki ning tema lahkumine tekitas küsimusi, oletati ka vabasarma. Gustav on maetud Osula Prassipalu kalmistule.

Kahjuks Gustavil ei juhtunud olema ilukirjanduse ringkondadest autoriteetset toetajat, eestkostjat või isegi innustajat. Läinuks teisiti, võinuksid mõned tema luuletused ilmuda juba 20nda sajandi algaastatel. Nii ei juhtunud. Paraku jäigi ta tundmatuks, lihtsaks talunikuks. Aga võinuks olla möödunud sajandi algul kohalike kirjameestega tagasihoidliku isikuna samas reas.

Vambola Raudsepp, AD 1982.

Kohendatud värsiridu aastatest 1904...1934.

⌘ Ronk ⌘ Riia linn ⌘ Kastepärlis mälestus ⌘ Isatalu ⌘ Öised rajad
⌘ Kevad ⌘ Rahu helin ⌘ Kaotus ⌘ Sirgumine ⌘ Pühajõe palve ⌘ Keretü
⌘ Mustjõgi ⌘ Neevalinn ⌘ Ülestõus ⌘ Almus ⌘ Tänupalve ⌘ Väsimus

Ronk

Lenda, iidse kuusiku ronk;
tere, mis uudist, va kronk-kronk!
Oled kõrgel, kaugel käinud,
tead, head-halba kõikjal näinud.

Kas sootares lapsuke kiigub
ja memm veel kargu na'al liigub?
Seal keegi suremas-minemas
ja perel järglasi tulemas?

Ah, kõmuline kõrtsikaklus:
sulaspoidid ammu raksus?
Mida hea rongake arvad,
külas ju hobusevargad?

On's, ronk, pool tõtt su jutus vaid,
siis teise poole petta said?
Tule ikka, ootan põlluääres,
all sooserval, ojakäärus.

Riia linn

Riia linn on rikkust täis,
siin sakste käsi hästi käib.
Igal päeval justkui laat,
mida tahad, osta saad.

Oli elu Eestis lahe-lai,
kui sai keisriks Nikolai.
Vene suurde sõtta kisti,
nekrut sai seal oma risti.

Ei Saksat võtta-võita saa,
olgu suur või väike maa.
Riia linn on sakste päralt,
oli enne, jääb ka pärast.

Kodus jutt ei lõpe Riia-st,
kaunis - miskit pole liia-st.

Kastepärlis mälestus

Käes kastemärjas kimbuke,
kalli kaotusvalus suures;
taas õiekobar tilluke,
ema-isa kalmu juures.

Viiv' jäin kase alla mõttis':
teid nii vara elu hülgas.
Eluraskus kõik meilt võttis;
ühendab vaid rist ja küngas.

Veel õues unelmis teid näen:
isa põllul, ema köögis -
täis tööd teil ikka kärmed käed;
töö lunastas kõik saatuslöögid.

Päike kuldab kasetatva,
ime'ilmsi läheb looja.
Õnnissõnad kalmu katvad -
meis elab igaviku Looja.

Isatalu

Mind koduõue aheldand mingi vägi,
põllud-aasad ja taamal sinav Munamägi.
Siin emast-isast mälestusi imelisi,
kuis vikerkaare võluvõlvis inimesi.

Kaaren kord sahmas üle sumeda salu:
isa põllul astund, rinnus valu,
rohule igavest uinund.
Veel mul mõned suved ja talvedki anti,
siis mu vana ema ja naine ja poegki
Osula Prassimäe kalmule kanti.

Pärast uut peret ja päikest sain näha,
varavalges öösse tööd aina teha.
Rehest rukkis laata, laudast liha,
talud aina kurnas-vaevas võlavaha.
Oh, oli see küll koidus, ehas või öös,
mõtted mul mullas, mures ja töös.

Veel koduõue mind aheldand mingi vägi;
Matuoja, metsatukk ja taamal sinav
Munamägi.
Mu's murtud mälestused raske kui tina,
surmavalu suigutavad
Sangaste kuplid siia ei sina.

Öised rajad

Kuuvalge jalgtee kuusikus,
risti-rästi loomarajad.
Kõik kurjad hääled kaasikus,
harakad seal hirmutajad.

Hämar ähvardab, ängistab:
kuis nõiaks kuivand kägar mänd.
Keegi murrab või kägistab;
puujuured püsti - vana känd.

Tosin tonti kogund kokku -
käib peieliste pidusöök.
Tuul ulub, lööb laanes lokku,
murdjate pidu selles öös.

Ees kopli kased käharad,
kasvamas meil kasesalu.
Veel männivõrsed madalad,
peitvad endas eluvalu.

Kevad

Lõbus lehekuu lind,
tule tuulte tuppa.
Kaua ootasin sind,
koduõue rüppe.

Hooned kui õukojad,
lõõmamas lõuna poolt;
pesas juba pisipojad,
ootamas ema hoolt.

Vilgas, valge ja must,
tõi tegude rõõmu;
ise vidistav lust,
kinkis õnnesõõmu.

Rahu helin

Torn kaugelt kõrgusse kutsub,
samm raske tõnkab, tõus veel ees.
Rahu helinas rind tuksub,
- kirik kirkal Uhtjärve teel.

Kalm künkal kolmainsust kuulab,
- Issand me tee ja ülestõus.
Inimlaps Jumalas tõusta suudab,
üks pühitsus meid ühendab.

Orel õnnist' ingli keeles;
tõusen tähtede taha siin.
Miks maised mured veel meeles?
- Pühitset' õhtu koju siit viin.

Jõuluöö kuuvalgus paitab,
kaob kaugus koduteel.
Saanis püha rahusse peitun,
- kõik nii kirgas, mõtteis meel.

Kaotus

Nurgas tühi hääletu häll,
palvetes pisarais äng;
täis ahastust surmatund.

Ülev kurblik kaotuse ilu,
uinund armas lapsenägu.
Ülalt õnnistav valguse vägi.

Eestimaa püha kalmumuld,
võta vastu pere päiksekuld;
me ingliske, kallimast kallim.

Troost: Jumala arm on piiritu.
Vankumatus usus suures,
uus eluase Tema juures.

Sirgumine

Kasvamas tubli peremees,
neil koolitee veel alles ees.
Valged särgid, uhked kuued,
jalas saapad uhiuued.

Paarikaupa seltsis pingis,
tahvlid, kriidid saadud kingiks.
Lugemised, rehkendused,
koolipapal sehkendused.

Siin peiupoisid sirgumas,
neidel silmasära virgumas.
Piigad koos kui mesilased,
poistest saamas kosilased.

On kokku saanud noor pere,
hõimurahva oma veri.
Kosu-kasva isade maa,
rahu-rõõmu Issandast saa!

Pühajõe palve

Harjumäe võlvilt vette,
põlvib üks paik nii püha,
koht kui altari ette,
üllan ikka ja üha.

Igatsus pilvisse viib,
oleks miski küll kindel;
mu kohal valge pilvetiib -
see mu kaitseingel.

Taamal Osula kalme,
kadu kõiki kord köidab;
juba õhus on talve,
külm loojang seal loidab.

Meist maha jääb mure;
siin kõrge sinitaevas,
kus lootus ei sure,
ehkki hing veel vaevas.

Keretü

Ma olen üks perätu,
va paganama raba,
mul nimi sai Keretü,
Mustjõgi mu saba.

Sangast' visksi mu maha
ja Haanja haaras sülle;
kõik ilus jäi mu'st maha,
kollid tiirlevad ülle.

Kus kisklevad kurjad soed,
mõni mülkasse kukkus.
Teetundja mättast sai toe;
marjaline mutta mattus.

Kord tõusen siit mädasoost,
viin kaasa kõik kadunud hinged.
Kaob Keretü kurja soost;
aeg teeb uusi ringe.

Mustjõgi

Tuska täis põlismaane taga,
tasa virvendab Mustjõgi.
Tal sügise raagus nägu -
sohu varjund kevada vägi.

Heinamaa hobust ei kannu,
soopõld head saaki ei anna.
Tervist laastab lihasjõud,
ei aita saun, ei kaval nõu.

Sooserval leinas vaene talu,
kalli surma-sunnist väsinud;
peremehe kaotusest räsitud.
Jõeke, võta vastu see valu!

Ega vaene nutmast väsi;
vii ulgumerre silmavesi.
Usk õndsusse lohutab,
sinitaeva avarus kosutab.

Neevalinn

Peetri linna Võru kreisist,
hetked meenuvad sest' reisist.
Vastu võttis uhke vaksal,
kõik siin kallis, palju maksab.

Uulitsatel uhked tõllad,
vaestel võlad, vast ka võllad.
Lähed üle Neeva silla,
astud justkui teise ilma.

Monument pandud Neeva äärde,
kus ratsa Peeter tormab Läände.
Kanalid, paleed, uhked saalid,
raidkujud, kõrged katedraalid.

Neevalinn on linnade linn,
võimsa Vene riigi pealinn.
Peterburi kiitnud Puškin,
maailmas teised, mujal, kuskil.

Ülestõus

Kõikuma lõi tsaari troon,
puruks löödi keisrikroon -
puhkes Vene revolutsioon.

Rõhutu tahtis saada priiks,
luua oma rahva riik.

Tapatalgud - alles algus.
Bolshevikku saatis sõim,
riigi haaras punavõim.

Etteotsa tõusis nuhk,
tuline veel oli tukituhk.

Olid need nüüd rahva aated -
või ehk venelaste saatus.

Almus

Visksin kerjajale kord viis.
Hea meel. Aitäh, talumees!
Läksid aastad omasoodu,
kuniks võlakiri koju toodi.

Pangaametnik karm ja kõrk,
leiti: vaat käemees natu nõrk.
Seal valgekrae seltsi hakkas;
ütles: tema tsiiro maksab.

Ära tundis. Olnud plindris,
pandis ülikoolilinnas.
Nüüd läbi kool, vara kingiks
ja allkiri kõrges hinnas.

Tänupalve

Õuerajal krabisevad vahtralehed,
talirukkipõllu mulla lõhn -
karge hilissügise õhk.
Mõttes tänulikud talumehed.

Kirikuteel südames tänupalve -
tänavu viljasaak ju salves.
Kari niidul võtab veel viimast -
jõukus leivast, lihast ja piimast.

Palun õnnistuse imet,
isamaa õitsengu nimel -
headele naabritele, talgulistele,
kodudele ja karjalastele.

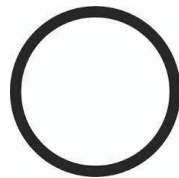
Väsimus

Kord pehmesse pilve peitun,
mure seal mureneb, haihtub.

Kus kuukiir mu palet paitab,
õnnist' rahu leida seal saan.

Tuul õrnalt kiigutab, uinutab,
tähesära hellalt suigutab.

Tuleb väsimust värskendav uni,
ulmes kustub maine elutuli.

.....
Kohapärimused. Gustav Raudsepp
.....

Karjasoo kaksikud

Aastatuhandeid tagasi eraldas Karja järv praeguse Linnamäe ja Hänike küla põlde ja metsi. Nüüd asub samas kohas soo nimega Karjasoo. Vanarahvas teadis rääkida, et varakevadel, lumemineku ajal kostub soosügavusest omapärast kõminat, nuukseid ja ohkeid, nii et hobused ei tahtnud sooäärseid teid sõita. Hobused aina puristasid, läksid higiseks ja viskasid pead selga. Siis üteldi, et Karja järveisa igatseb tütreid, oma kalleid kaksikuid koju.

Karja järveisal olnud kaks imeilusat tütart, Virma ja Vikera. Kasvasid kaksikud vallatledes, kuni ühel päeval ilmusid mõlemale kosilased. Virma kosilane, Koiva vetevana vanim poeg, tuli kaugelt Liivimaalt, Vikera oma aga lähedalt Võrumaalt, Vagula veteisa ainus poeg. Otsustati abielluda ning Virma ja Vikera kodunt lahkumise päev oli lähedal. Karja järvevana sai väga kurvaks. Kuna isa armastas oma tütreid nii väga, siis otsustas ta anda nendele kaasavaraks kõik, mis tal oli. Nii tehtigi järv pooleks, millest läänepoolse osa sai kaasavaraks Virma ning idapoolse osa Vikera. Järve läänepoolsed veed voolasid teele läbi Matuoja Mustjökke ja sealt edasi Koivasse, idapoolsed veed aga läbi Pühajõe Vagula järve. Pärast seda jäi Karja järv kuivaks ja selle asemele tekkis soo, Karjasoo.

Praegu asub Karjasoo keskel veelõhe, kust vaid mõnekümne meetri kaugusel voolavad ojakesed eri suundades, üks läände ja teine itta. Karja hall järvetaat läks aga suurest kurvastusest sügavasse järve põhja ja elab seal tänini. Igal kevadel suurvee ajal valab ta oma nukruse häälekalt välja, nii et iga mööduja võib seda kuulda. Tal on küll väga kahju kadunud järvest, kuid tema süda tunneb rahulolu heateost.

Karjavana soovid tihti täituvad. Siis naudib ta eriti sügiskuu öid, mil Virma kuulutab oma õnnest ja laskub Põhjalvalgusena üle Karjasoo ning suvepäevi, mil Vikera valgustab eredate vikerkaarevärvidega kadunud järve. Nii jäävad Karjasoo kaksikud alatiseks truuks oma heasüdamlikule taadile ja kodukohale.

Meela needus

Hänike küla Turna talu metsatukas elanud eideke, keda kutsuti Meelaks ja teda peeti üle saja aastaseks. Oli ta jäänud siia erakuna pärast võõraste sõdalaste rüüsteretki, katkuaastaid ja näljahäda. Ta teadis ussisõnu, millega aidanud abivajajaid mitmete haiguste puhul. Külas nähti Meelat harva, küll aga metsas mitmesuguseid taimi, juuri ja marju korjamas.

Kord tulnud Kärgula mõisnik koos tallipoisiga oma jahimaadelt Kerretist. Nende teele jäänud Meela, haokubu seljas. Mõisnik olnud pahuras meeleolus ja virutanud teel koperdajale piitsaga näkku nii, et veri väljas. Eideke tõmbunud küüru ja sõnanud: "Lööd mind, armid saab su tütar". Kärgulasse jõudnud, ehmunud mõisnik väga, sest õues lippaval tütrekesel olid üle näo sügavad armid. Mõisapreili vaid hüüdis isale, et mõni aeg tagasi oli tal väga valus, sest nähtamatu piits piksenoolena lõi talle mitu korda näkku.

Mõisnik läks tütreaga tuppa ja rääkis, mis oli Hänikes juhtunud. Järgmisel päeval käinud mõisahärra Urvaste kirikuõpetajale oma muret kurtmas. Kirikuõpetaja palvetas tüdruku eest, kuid abi ei saanud. Küll aga mõisapreili, kellegile sõna lausumata, võttis pika teekonna ette Hänikesse Meela juurde ja palunud härdalt eidekeselt juhtunu pärast andeks. Meela oli väga lahke ja võidnud metssea rasvaga piiga nägu. Kostnud piksekärgatus ja tüdruku näoke saanud hetkega armivabaks.

Kui mõisahärra kõike seda kuulis, oli ta rahul, et kõik nii hästi läks. Samas süttis temas vihahoog, sest miks pidi tema tütar ühe eidekese ees end alandama. Käskinud siis mõisnik tallipoisil eidekese onn maha põletada, et too oma needusega mõisnikule enam pahandust ei teeks. Nii läkski. Kui tallipoiss pistnud tule räästasse, tormas Meela põlevasse onni oma rohtude järele, kuid sel hetkel kukkus katus sisse. Kostus piksekärgatus, mille järel rapsatanud valge luik tulest välja ning lennanud Vilbusoo suunas.

Rääkinud tallipoiss kõike seda mõisahärrale ja läinud siis teenijatemajja magama. Järgmisel hommikul leiti tallipoiss oma asemelt surnuna, pooleldi põlenud ja tema pale meenutas vana naise nägu. Mõisahärra ise aga Meela needusest ei pääsenudki. Vaevles mitmete valude käes ning surivoodil olla tema näol nähtud veriseid piitsaarme. Matusepäeval aga tiirelnud Kärgula mõisa kohal üksik valge luik.

Armutu veretöö

See juhtus Põhjasõja ajal, peale Erastvere lahingut, mil rootslastest väejooksikud panid plehku oma sõjaväe kullaga. Kuld oli määratud palgasõduritele lahingutest osalemise eest tasumiseks. Väejooksikud otsisid põgenemisel metsateid ja nii nad jõudsid välja Tammesilla talu maile, mis asub Hänike külas, Vilbusoo lähistel. Kuuldused Rootsi kulla vargusest oli jõudnud ka Vene vägede ülemusteni ja nii saadeti väike väesalk vargaid jälitama.

Jooksikud olid väsinud ning jäid puhkama ühe iidse männi juurde, kuhu nad peitsid ka varastatud kulla. Kui venelased jooksikud seal tabasid, siis olevat nad armetult rootsi sõjamehed ära tapnud, nii et isegi langenute veri imbus Vilbusoo allikasse ja värvis selle vee punaseks. Kohalikud inimesed ei olevat enam sealt joogiks vett võtnud ja allikas hiljem kadunud üldse ära.

Venelased otsisid varastatud kulda kaua, kuid ei leidnud midagi. Küll aga jõudis kuuldus selle veretöö kohta kulla pärast kohalike inimeste kõrvu, kes seda laialt levitasid. Nii sai peidetud kulla lugu teatavaks ka kaugematesse kihelkondadesse ja nii hakkas sealt ka tulema kõiksuguseid kullaotsijaid. Aga ei leidnud nemadki midagi.

Arvatakse, et kuld hoiab oma saladust tänase päevani ja võibolla kannab see isegi needust, sest mitmed kullaotsijad olevat hiljem õnnetuste läbi surnud või teadmata kadunuks jäänud.

Gustav Raudsepp (1882-1935) oli kodu-uuri ja genealoogiahuviline. Õppinud valla- ja kihelkonnakoolis. Edaspidi suur iseõppija. Talunik. Kogunud kohapärimusi ja kirjutanud luuletusi, mis seonduvad ennekõike kodukohaga.

“Mõtted mul mullas, mures ja töös ...